

II PANGASEKTORI STABIILSUS JA RISKID

Pangaturu strateegiline areng

2007. aasta I kvartali lõpus tegutses Eesti pangaturul seitse Eestis krediidiasutuse tegevusloa saanud ettevõtet, seitse välisriigi krediidiasutuse filiaali, neli välisriigi krediidiasutuse esindust ning üle 140 piiriülest teenusepakkujat. Viimase poole aasta jooksul on lisandunud ligikaudu 20 piiriülese teenuse pakkujat.

Vaatamata pangaturule lisandunud osalistele on turuosade jaotus püsinud võrdlemisi stabiilne. Nelja suurema turuosalise vahel jagunes I kvartali lõpus 96% Eestis väljastatud laenude ning liisingfinantseerimise kogumahust. Kahele suuremale osalejale kuulus 74% vastavast näitajast.

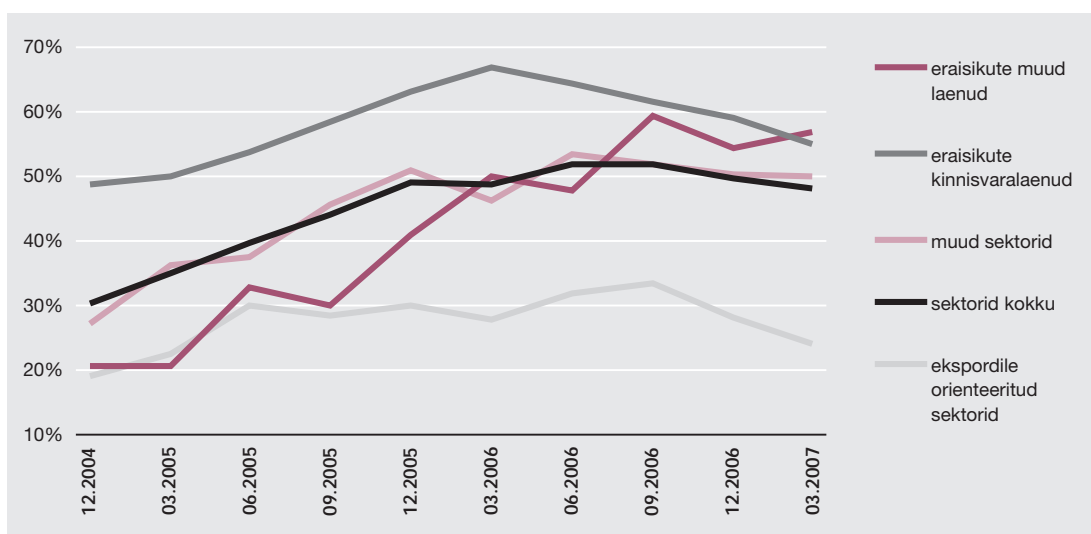
Eestis litsentseeritud pankade ja siin tegutsevate välispankade filiaalide varade mahu kasv on ainult pankasid, mitte kogu konsolideeritud gruppi arvestades viimase poole aasta jooksul mõnevõrra aeglustunud. See on tingitud laenuuru stabiliseerumisest ning tütarettevõtete rahastamispoliitika muutmisest. 2007. aasta I kvartali lõpus oli varade mahu aastakasv 26% (aasta varem 33%). Väliskrediidiasutuste filiaalide või mitteresidentsete

finantsgruppide kontrolli all olevate krediidiasutuste varad moodustasid 98% Eestis tegutsevate pankade varade koondmahust.

Siinsete pangagruppide tegevuses on järjest olulisemaks muutumas tegevus lähiriikide, eelkõige Läti ja Leedu turgudel. Hansapanga grupi hinnangul moodustas grupi tegevus väljaspool Eestit 2007. aasta I kvartalis 47% kogutegevusest. Eestis väljastatud laenude osakaal kogu Hansapanga grupi väljastatud laenudes langes esmakordselt alla 40%.

Varade kvaliteet

Laenumahu kasvutempo aeglustus viimase poole aasta jooksul esimest korda pärast mitut aastat kiirenemist (vt joonis 1). Laenuuru stabiliseerumise põhjusi on mitu: intressimäärade tõus, kinnisvaraturu stabiliseerumine ning mingil määral ka ootuste kohandumine tulevase majandusolukorraga. Kõige rohkem on aeglustunud eluasemelaenude kasvutempo, alanedes 2007. aasta I kvartali lõpuks 55%ni (aasta varem 67%). Samuti on pidurdumas ettevõtlussektori laenude kasv. Tarbimislaenude kasv seevastu püsib kiire.

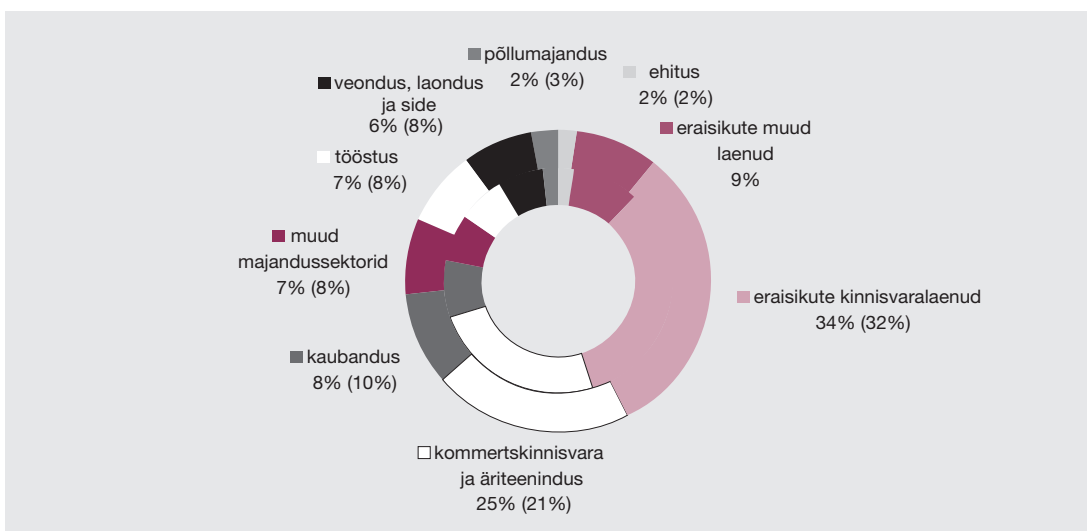
Joonis 1. Laenumahu kasvukiirus sektorite lõikes

Eestis väljastatud **laenude ja liisingu kogumaht** lähenes 2007. aasta I kvartali lõpus 216 mld kroonile. Finantseerimisportfelli aastakasvu tempo vähenes eelmise aasta III kvartali lõpu 52%lt 2007. aasta märtsi lõpuks 48%le (2006. a märtsis 49%). Finantseerimisportfelli kogumahule lisandus viimase kahe kvartali jooksul 34 mld krooni. Suurima osakaaluga olid eraisikutele väljastatud laenud ja liising (vt joonis 2). Eraisikute laenu- ja liisingumaht kasvas kokku 16,8 mld krooni võrra, moodustades 49,5% finantseerimisportfelli kogukasvust. Võrreldes eelmise aasta III kvartali lõpu seisuga on eraisikute laenude ja liisingu osakaal kasvus suurenenud 4% võrra. Osatähtsuset järgmisel kohal olevale sektorile ehk kommertskinnisvara arendamise ja/või hooldamisega tegelevatele ettevõtetele antud laenude osakaal oli 22%, mis on sama palju nagu 2006. aasta III kvartali lõpus.

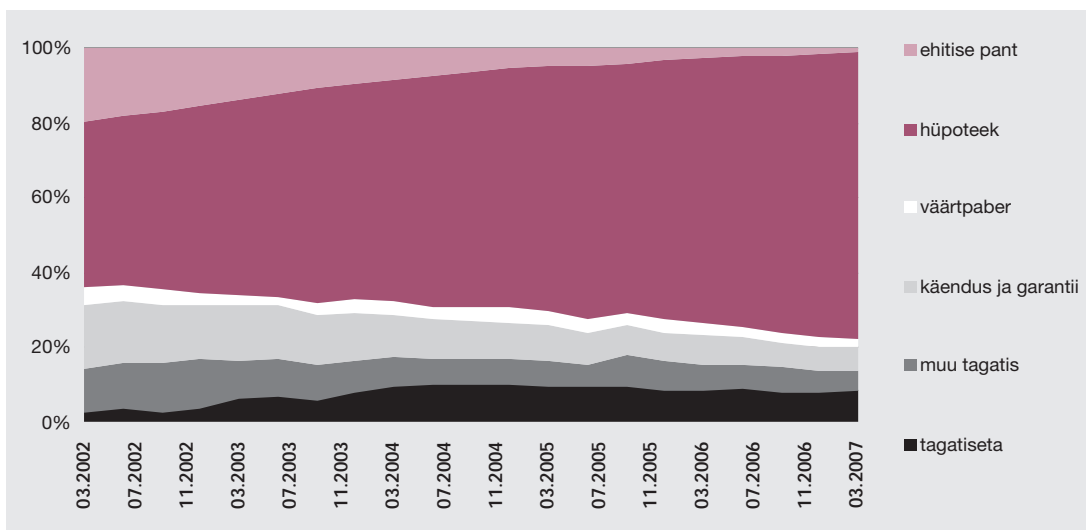
Pankade finantseerimisportfellis moodustavad suurema osa ning on suurema kasvumääraga eluase-melaenude ning kommertskinnisvaraga seotud laenud. Seega on veelgi tõusnud kinnisvara osatähtsus **pangalaenude tagatisena** (vt joonis 3). 2007. aasta I kvartali lõpus oli ehitise pandi või hü-

poteegiga tagatud laene ligikaudu 78%. Tagatiseta laenude osakaal on püsinud suhteliselt stabiilselt 8% tasemel. Tarbimislaenude hulgas on tagatiseta laenude osakaal vähenenud (46%lt 2006. a I kvartalis 41%le 2007. a I kvartalis) ning suurenenud kinnisvaraga tagatud tarbimislaenude osa (27%lt 37%ni).

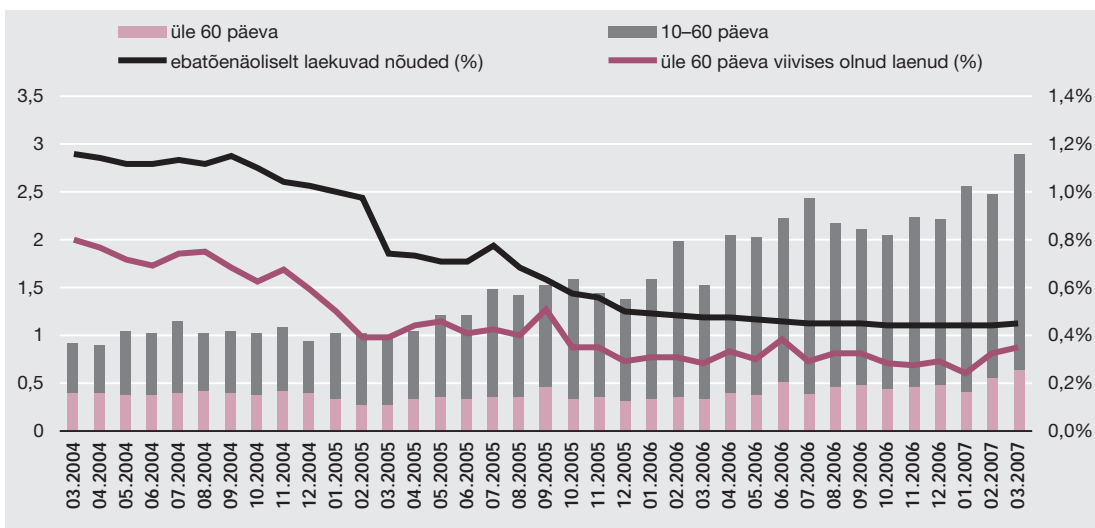
Vaatamata sellele, et klientide laenuteenindamiskulud on baasintressimäärade tõustes kasvanud (vt I ptk), on nende laenuteenindamisvõime püsinud seni soodsa majanduskeskkonna tingimustes siiski hea. **Üle 60 päeva viivises olevate laenude** osatähtsus mittefinantssektorile antud laenude hulgas oli pankade koondarvestuses I kvartali lõpus 0,35% (vt joonis 4). Rahvusvahelises arvestuses on see väga väike näitaja. Kuigi laenukahjumite kattereserv on viimastel kuudel mõnevõrra vähenenud, ületas see I kvartali lõpus siiski viivises olevaid laene 28% ulatuses. Samas on intressimäärade võimaliku edasist tõusu ja majanduskasvu aeglustumist silmas pidades tõenäoline, et viivislaenude senine väga väike osakaal hakkab järgnevatel perioodidel suurenema.

Joonis 2. Pankade ja liisinguettevõtete finantseerimisportfell 31. märtsil 2007 (sulgudes 31. märtsil 2006)

Joonis 3. Pangalaenu tagatised

Joonis 4. Viivislaenu maht (mld kr; vasak telg) ning ebatõenäoliselt laekuvate nõuete osakaal mittefinantssektori laenuportfellis (parem telg)

Majandussektorite lõikes on koos tarbimislaenu mahu kasvuga suurenenud ka tähtjaks tasumata jäänud tarbimislaenu maht (vt joonis 5). Märtsi lõpus oli üle 60 päeva viivises olevate tarbimislaenu osakaal pankade koondarvestuses 2,1%. Ka üle 60 päeva viivises olevate eluasemelaenu osakaal on viimase poole aasta jooksul kasvanud, kuid oli märtsi lõpus siiski suhteliselt madalal 0,25% tasemel (2006. a I kvartali lõpus 0,24%). Pankade hinnangud kogu laenuportfelli on viimasel poolaastal muutunud isegi positiivsemaks: klassi „korras“ kuuluvaks hinnati I kvartali lõpus 90,3% laenuportfelli (2006. a I kvartalis 89,2%). „Erivaatluse all“ laenu osakaal oli langedud 7,4%le (2006. a I kvartalis 8,6%).

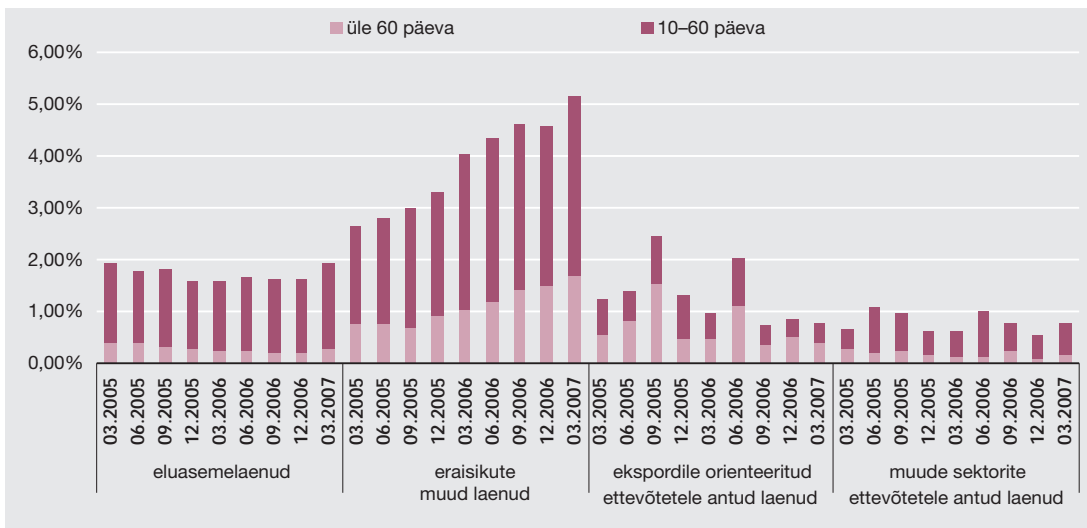
Pangagruppide koondarvestuses on laenuportfelli allahindluste osatähtsus veelgi vähenenud. Laenukahjumite kattereserv moodustas I kvartali lõpus

0,67% pangagruppide koondportfelli (2006. a I kvartalis 0,72%). Üle 60 päeva viivises olevate laenu osatähtsus pangagruppide finantseerimisportfelli on püsinud võrdlemisi stabiilsel tasemel, moodustades I kvartali lõpus 0,35% konsolideeritud laenuportfelli. Pangagruppide koondarvestuses tehtud allahindlused ületasid üle 60 päeva viivises olevate laenu mahtu umbes 1,9 korda.

Viivislaenu väikest osakaalu võib põhjendada soodsa majanduskeskkonnaga. Kuigi laenukahjumite katteks tehtud provisjonide maht on rahuldav, tuleks järgnevatel perioodidel siiski silmas pidada ka võimalikke arengusuundumusi Lätis ja Leedus.

Kapitali adekvaatsus

2007. aasta 1. jaanuaril hakkas Eestis kehtima uus kapitali adekvaatsuse arvutamise kord¹, kuid tule-

Joonis 5. Viivislaenu osakaalu muutused majandussektorite lõikes

¹ Uuele kapitali adekvaatsuse arvutamise korrale (Basel II-le) tuginev riskitundlikum adekvaatsuse arvutamise süsteem.

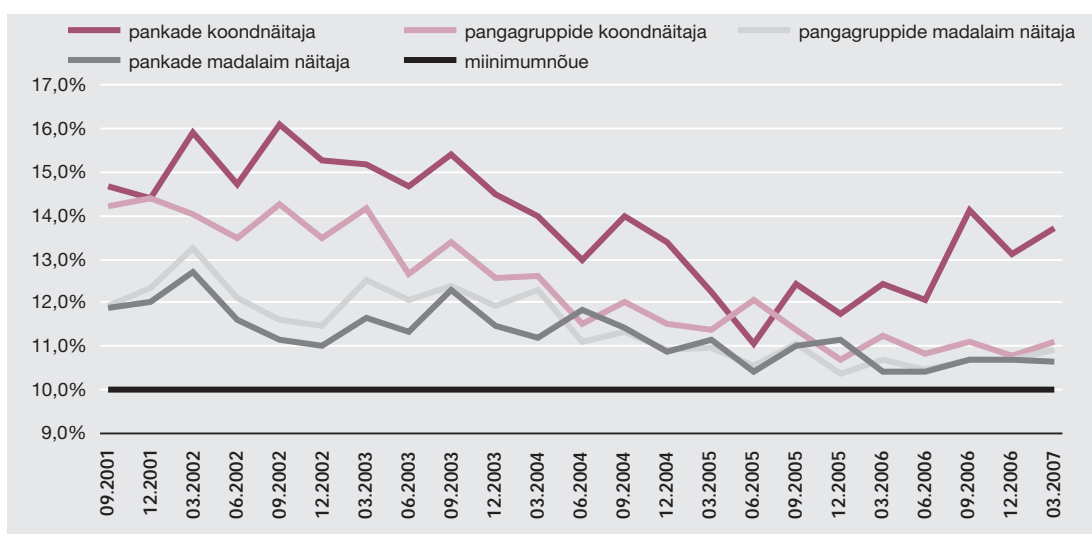
nevalt üleminekuajast kasutavad kõik pangad adekvaatsuse näitaja arvutamiseks 2007. aastal veel varem kehtinud süsteemi.

Pankade **kapitali adekvaatsuse koondnäitaja** on viimase kahe kvartali jooksul kõikunud 14% tasemel. Samas erineb adekvaatsus oluliselt pankade lõikes. Pangagruppide kapitali adekvaatsuse näitaja oli pisut üle 11% (vt joonis 6).

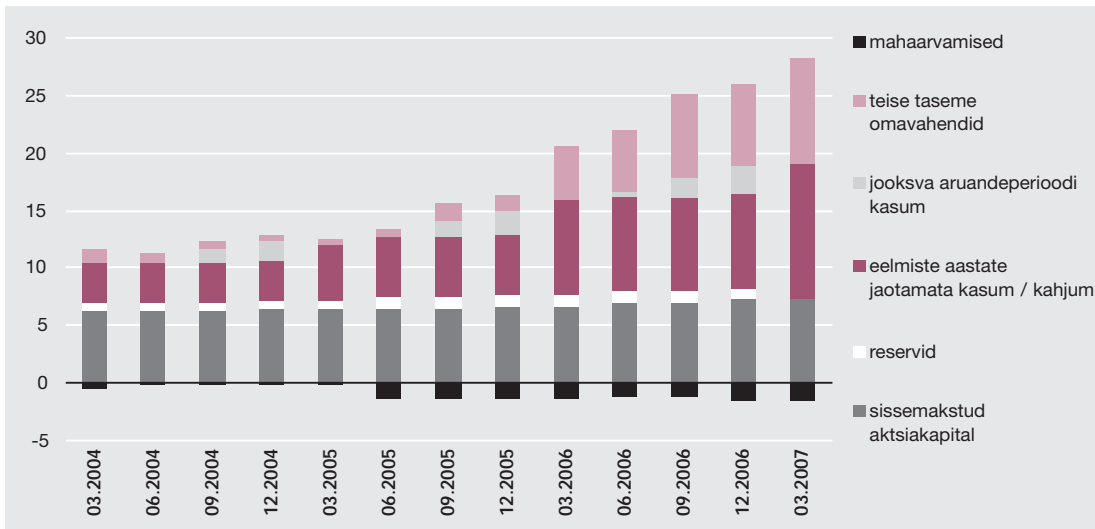
Kuna eelmisel aastal tõstis Eesti Pank eluaseme-laenu riskikaalu 100%le, kasvasid 2006. aasta märtsis tunduvalt **krediidiriskiga kaalutud varad**. Viimase poole aasta jooksul ei ole riskivarade struktuur kuigi palju muutunud. Krediidiriskiga kaalutud bilansiliste varade osakaal riskivarades ulatub jätkuvalt 90%ni. Mahult järgmise kategooria moodustavad riskiga kaalutud bilansivälised kohustused (6,5% riskivaradest). Mõnevõrra on viimase kahe kvartali jooksul suurenenud kauplemisportfellidest ning valuutapositsioonidest (kapitalinõuded välisvaluutariski katmiseks suurenesid aasta arvestuses 385%) tuleneva arvestusliku riski osatähtsus riskivarade hulgas. Kui 2006. aasta III kvartali lõpus moodustas see 2,2% riskivaradest, siis selle aasta I kvartalis 3,1%.

Koondarvestuses kasvasid riskivarad I kvartalis aastaga 31% – aeglasemalt kui aasta varem enne riskikaalu muutmist (2005. a IV kvartali lõpus oli kasvukiirus 33%).

Et säilitada oma tegevuse laiendamisel endine kapitaliseerituse tase, oli pankadel eelmisel aastal tehtud määrusemuudatusele reageerimiseks kaks võimalust: vähendada riskivarade kasvukiirust või suurendada omavahendeid. Riskivarade vähendamisele on pangad eelistanud kaasata täiendavaid omavahendeid. Pankade **netoomavahendid** ulatusid koondarvestuses I kvartali lõpus 27,2 mld kroonini, millest ligikaudu 70% moodustasid esimese taseme omavahendid (vt joonis 7). Omavahendid on viimase aasta jooksul kasvanud 45% võrra (viimase poole aastaga 16%). Sealjuures on esmased omavahendid aasta jooksul kasvanud 19% võrra, teise taseme omavahendid aga 94% võrra. Seega on alates eelmise aasta I kvartalast kasvanud brutoomavahendite hulgas teise taseme omavahendite osakaal. 2006. aasta I kvartalis moodustasid need 25% brutoomavahenditest, 2007. aasta I kvartalis 34% (enne määrusemuudatust moodustasid teise taseme omavahendid 10% brutoomavahenditest).

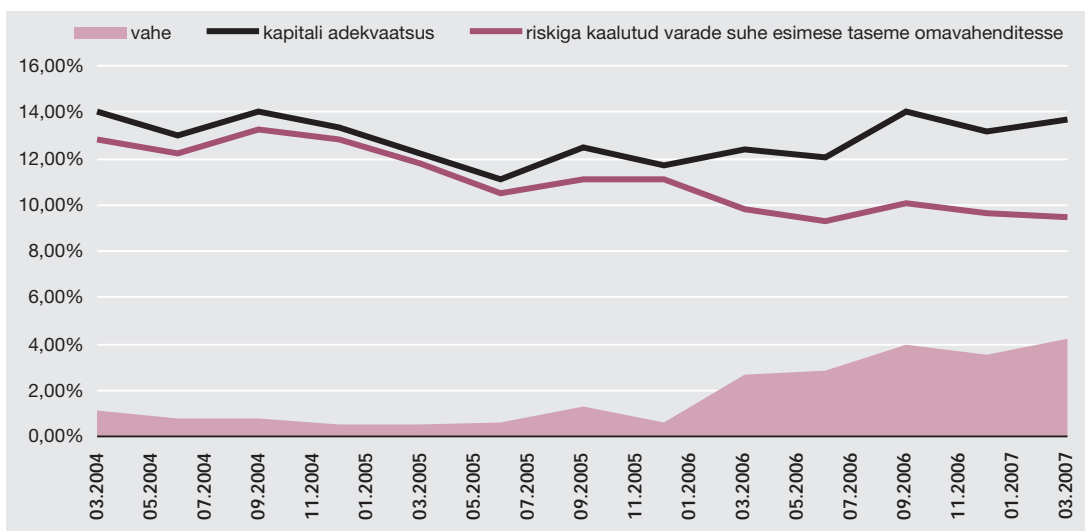
Joonis 6. Pankade ja pangagruppide kapitali adekvaatsus

Joonis 7. Pankade omavahendite struktuur (mld kr)

Viimase aasta jooksul on hakanud suurenema ka vahe **riskivarade esmaste omavahenditega kaetuse** (Tier 1 – ainult esmased omavahendid) ning kapitali adekvaatsuse põhinäitaja (kõik omavahendid suhtena riskivaradesse) vahel (vt joonis 8). Kuni 2005. aasta lõpuni olid vastavad näitajad suh-

teliselt sarnased, kuid 2006. aasta I kvartalist alates on vahe suurenema hakanud. Seega on määru-
semuudatus toonud kaasa küll pankade üldise kapitaliseerituse kasvu, kuid pankade omavahendite struktuuris on toimunud kvalitatiivsed muutused.

Joonis 8. Tier 1 kapitali adekvaatsus ja kapitali adekvaatsuse põhinäitaja

Likviidsus

Rahastamine

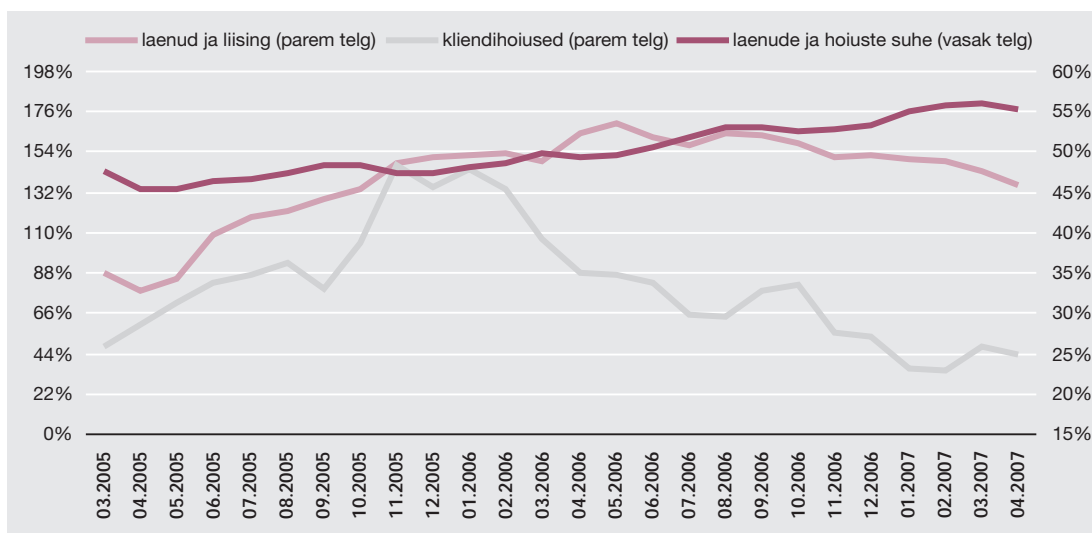
Laenuportfellide hoiustest kiirem kasv on pankade **hoiuste-laenude vahelist rahastamis-lõhet** jätkuvalt suurendanud. Selle täitmiseks on täiendavaid vahendeid kaasatud taas peamiselt emapankadelt.

Hoiuste kasv, mis 2005. aastal valdavalt kiirenes, aeglustus 2006. aastal taas (vt joonis 9). Vaatamata hoiuseintresside kasvule ei soodusta inflatsiooni tõttu negatiivne tootlus säästude hoiustena deponeerimist, vaid sunnib säästjaid otsima tulusamaid rahapaigutusviise. Tähtajaliste hoiuste intressimäärad on kasvanud tunduvalt kiiremini (aastakasv üle 1 protsendipunkti) kui nõudmiseni hoiuste intressimäärad, kuid tähtajaliste hoiuste osakaal hoiuste struktuuris on kasvanud siiski vaid mõne protsendipunkti võrra. Nõudmiseni hoiused moodustavad kõikidest hoiustest endiselt ligi kaks kolmandikku (vt joonis 10).

2006. aasta juunis ja juulis vähenesid pankade **võlgnevused välispankadele** grupisiseste rahastamisskeemide ümberkorraldamise tõttu². Hoiuste-laenude vahe jätkuva kasvu tõttu aga ületas välislaenude osakaal pangasektori kohustustes märtsi lõpus taas 42% taseme ning lähenes 100 miljardile kroonile.

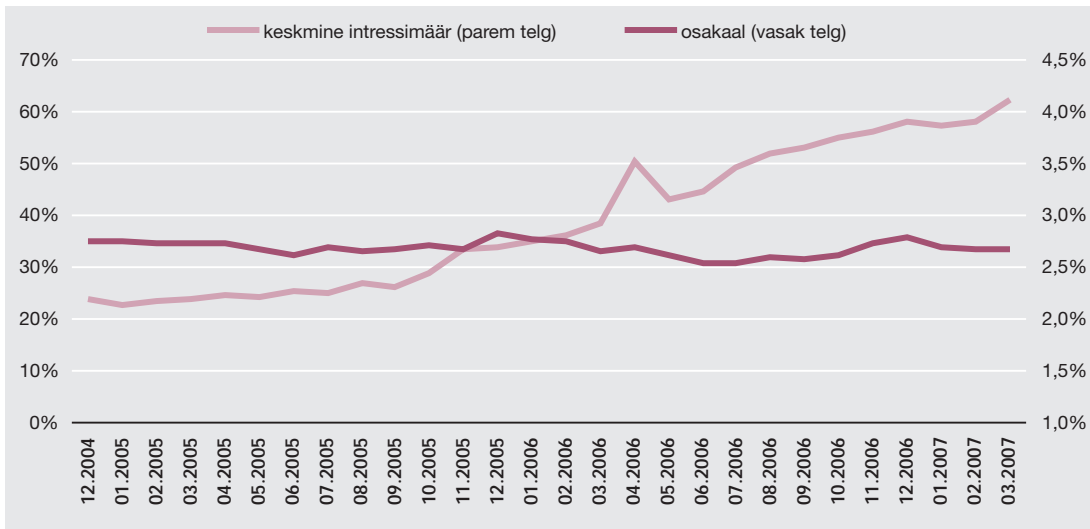
Pankade välisrahastamise struktuur viimasel poolaastal oluliselt ei muutunud. Ligi kolmveerandi siinse pangasektori välisrahastamisest moodustab emapankade poolt hoiuste ning laenudena vahendatud ressurss. Täiendav 9% tuleneb emapankade allutatud nõuetest. Pankade poolt võlakirjadena kaasatud ressursi maht ei ole viimastel perioodidel kuigivõrd muutunud. Üle kahe kolmandiku võlakirjadena kaasatud vahenditest moodustab varasemal perioodil saadud pikaajaline ressurss.

Kuigi koos Euroopa Keskpanga baasintressimääradega on kasvanud ka pankade kaasatud vahendite hind, on **ressursi hind** tõusnud vähem kui baas-

Joonis 9. Laenude ja liisingu aastakasv ning laenude ja hoiuste suhe (%)

² Tütarettevõtjate rahastamisel vähendati siinse panga rolli ressursi vahendajana.

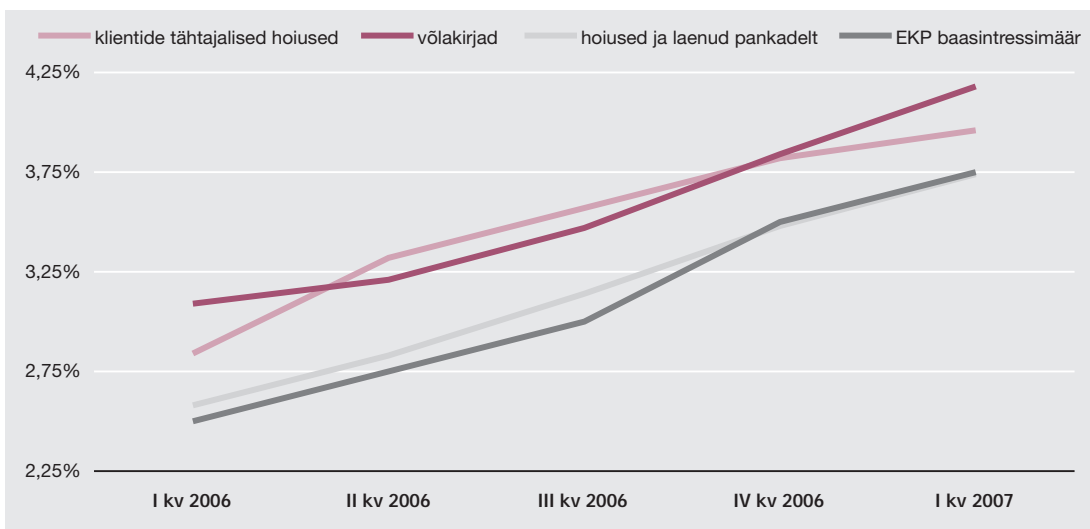

Joonis 10. Tähtjaliste kliendihoiuste keskmine intressimäär ja osakaal hoiuste struktuuris

intressimäärad peamiselt nõudmiseni hoiuste osakaalu tõttu. Need moodustasid I kvartalis keskmiselt 34% kõikidest kohustustest (vt joonis 11). Välisressursside hinnast aeglasemalt on kasvanud ka klientide tähtjaliste hoiuste hind.

Likviidsed varad

Pärast tütarettevõtetele ressursi vahendamise vähendamist on pankade **likviidsete varade osakaal** püsinud viimase kahe kvartali jooksul suhteliselt stabiilne. Aasta keskmisest madalamal tase-

Joonis 11. Kvartali jooksul kaasatud ressursside keskmine intressimäär ja EKP baasintressimäär

mel on püsima jäänud ka jooksvate (tähtajaga kuni üks kuu) kohustuste kaetus likviidsete varadega (vt joonis 12).

Emapankade ressursi osakaalu kasvu tõttu on pankade kohustuste struktuuris viimasel poolaastal mõnevõrra vähenenud jooksvate kohustuste osakaal (kuni ühe kuu pikkuse tähtajaga kohustused moodustavad nüüd kõikidest kohustustest vähem kui 50%).

2006. aasta sügisel tõstis Eesti Pank Eestis tegutsevate pankade **kohustusliku reservi nõude** seniselt 13%lt 15%le. See tähendab, et senise 13% asemel peavad pangad 15% ulatuses kohustusliku reservi baasist hoiustama vahendeid keskpangas või omama väga likviidseid väärtpabereid. See samm on kindlustanud väga likviidsete varade senisest kõrgema osakaalu püsimise.

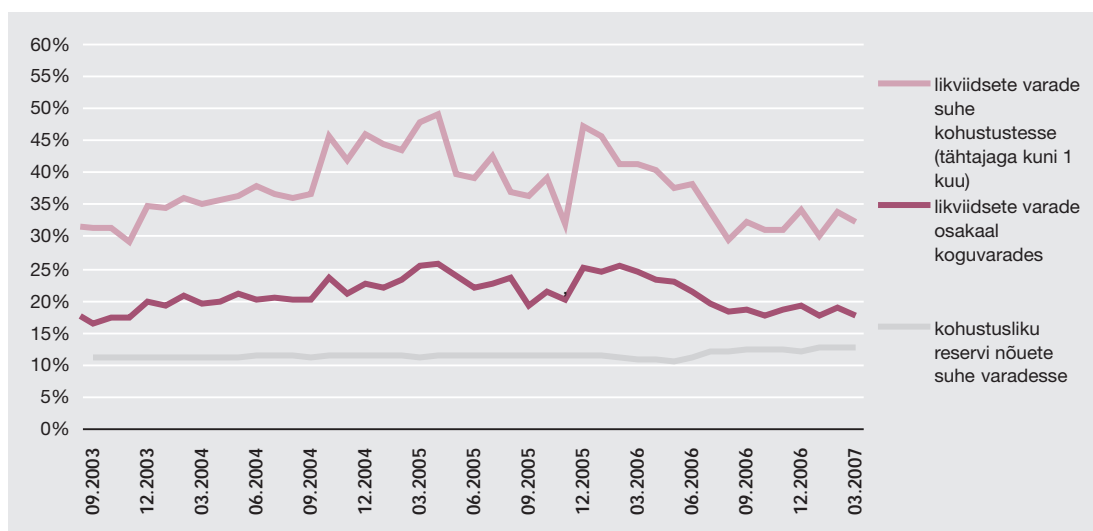
Efektiivsus ja tulukus

Pankade kasumi kasvu on endiselt toetanud nii laenuportfellide mahu pidev suurenemine kui ka baas-

intressimäärade kasv. Kuna valdav osa laene on Eestis väljastatud ujuva intressimääraga, on pankade intressitulu intressi teenivatelt varadelt kasvanud koondarvestuses möödunud aasta I kvartali näitajaga võrreldes ligi 1 protsendipunkti võrra 4,9%ni. Intressi kandvate kohustuste intressikulu on sama perioodi jooksul kasvanud vaid 0,7 protsendipunkti võrra 2,7%ni. Baasintressimäärade muutuse mõju on samas vähendanud hoiuste (kui välisrahastamisega võrreldes odavama ressursi) kahanenud osakaal pankade rahastamises (vt joonis 13).

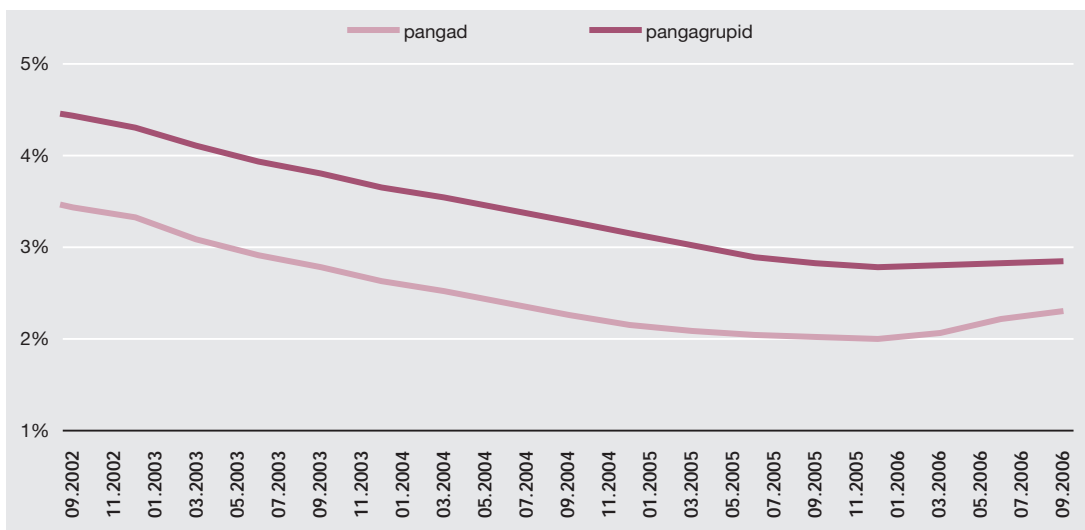
Nii on viimase kahe kvartali jooksul pangasektori tulustruktuuris jätkunud puhta intressitulu osakaalu kasv. Pankade arvestuses on puhta intressitulu suhe varadesse kasvanud 2006. aasta III kvartali näitajaga³ võrreldes keskmiselt üle 0,3 protsendipunkti ning gruppide arvestuses 0,04 protsendipunkti võrra (vt joonis 14).

Pangad on suutnud kodumaise tegevuse puhul suurendada teenustasutulusid peaaegu sama kiiresti nagu hallatavaid varasid. Seevastu panga-

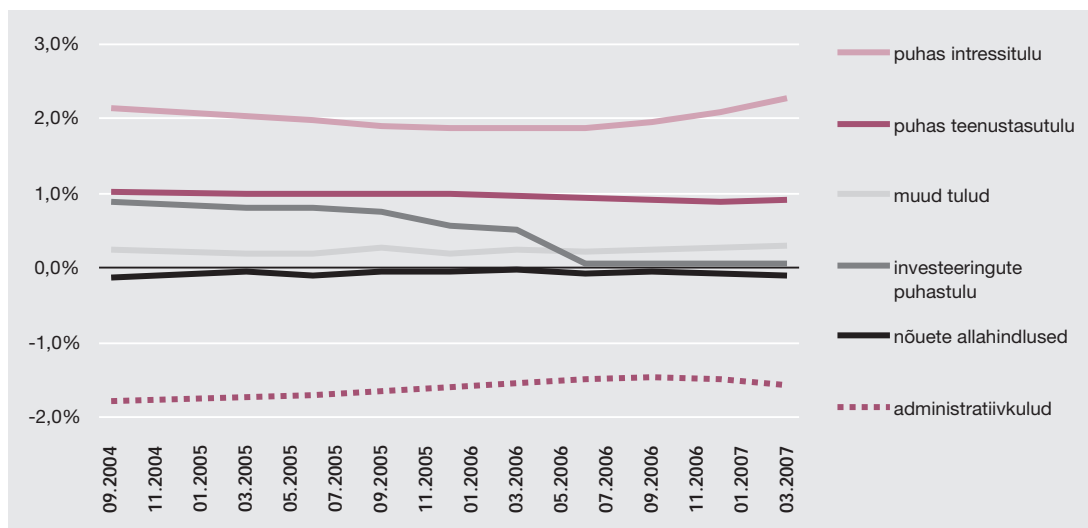

Joonis 12. Pangasektori likviidsed varad

³ Viimase nelja kvartali koondarvestuses.

Joonis 13. Pankade ja pangagruppide puhas intressimarginaal

Joonis 14. Pankade tulud ja kulud liigi järgi (% koguaradest)

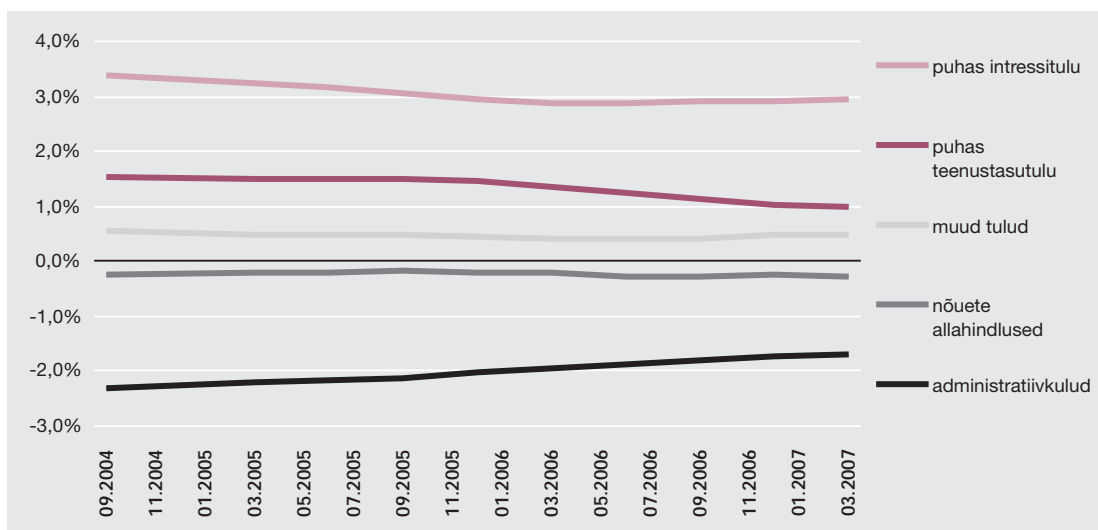
gruppide arvestuses on puhta teenustasutulu ja varade suhe jätkanud kahanemist pankade koon- darvestuse näitaja suunas (vt joonis 15).⁴

Muude tulude osas on viimaste perioodide kasu- mite kasvu toetanud ka kauplemistegevuse tulude kasv. Pankade arvestuses ei ole tütarettvõtted ka- hel viimasel aastal tuludesse kuigi palju panusta- nud, sest pangagrupid on laenuportfellide kiirest kasvust tingituna pidanud kapitaliseerituse nõuete täitmiseks kaasama kasumid tütarettvõtete koha- liku kapitali hulka.

Peale suurenenud tulude on pangasektori kasu- likkust toetanud ka seni suhteliselt madal riskiku- lu. Kuigi nii nõuete netoallahindluste maht kui ka osakaal on veelgi kasvanud, ei ületa nõuete neto- allahindlused libiseva aasta arvestuses pankade puhul perioodi keskmisena 0,1% varadest. Panga

gruppide puhul on allahindluste osakaal mõnevõrra kõrgem (0,26%).

Pankade tulude kasvades on suurenenud ka admi- nistratiivkulud. Osaliselt tuleneb see töötajate tasu- tamise seotusest teenitud tuludega. Kogukulude suhe varadesse on kasvanud pankade arvestu- ses septembri näitajaga võrreldes ligi 0,2 protsen- dipunkti võrra (gruppide arvestuses aga kahane- nud). Sellele vaatamata on tulude jõudsam kasv kuludega võrreldes toonud kaasa kulu-tulu suhtar- vu edasise vähenemise. Nagu ka Finantsstabiilsuse Ülevaade eelmistes numbrites märgitud, annab võrdlus Põhjamaadega aga alust arvata, et siinse pangasektori kulu-vara suhte näitajal (1,6% pankade puhul; 1,8% pangagruppide puhul) on veel ruu- mi kahaneda. Näiteks Rootsis ja Taanis on vastav näitaja ligikaudu 1%⁵.

Joonis 15. Pangagruppide tulud ja kulud liigi järgi (% koguvaradest)

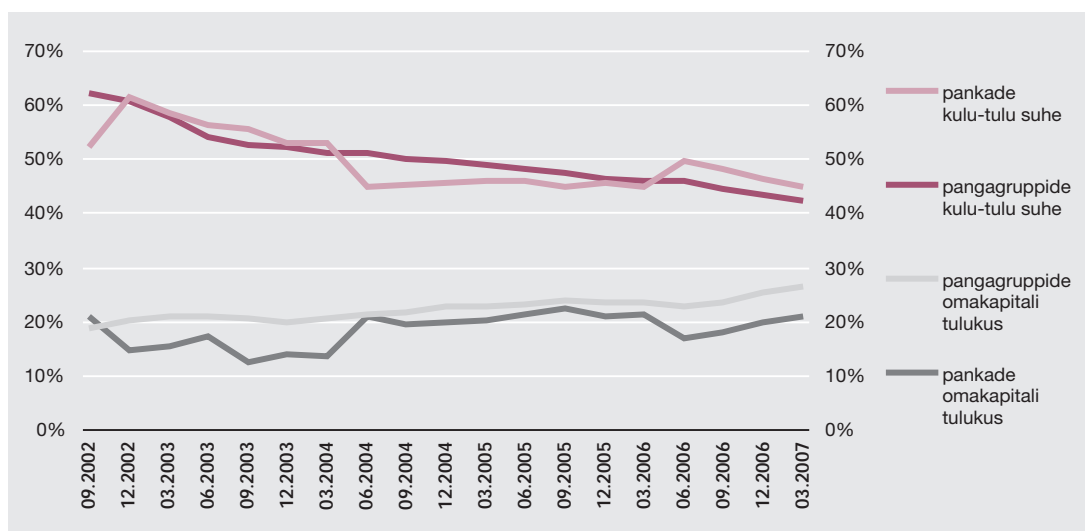
⁴ Osaliselt on teenustasutulude osakaal vähenenud ka seetõttu, et 2006. a hakati tulude kirjendamisel rakendama nn efektiivse intres- simäära põhimõtet. Selle puhul amortiseeritakse suur osa laenuga seotud teenustasudest kogu laenuperioodi peale ning kajastatakse intressituluna. Eesti pangagruppide puhul tuleb enamik teenustasutuludest maksevahendusteenustelt.

⁵ 2005. a näitaja Euroopa Keskpanga 2006. a pangasektori stabiilsuse ülevaade („EU Banking Sector Stability“) andmetel.

Pankade viimase nelja kvartali puhaskasum ületas 2007. aasta I kvartalis koondarvestuses 4 miljardit krooni. Aasta arvestuses kasvas puhaskasum 44%. Pankade omavahendite viimase nelja kvartali tulukuse näitaja on taas tõusnud 21%le (vt joonis 16). Pangagruppide nelja kvartali puhaskasum on aastaga kasvanud ligi poole võrra, ulatudes 7,9

mld kroonini. Omavahendite tulukuse kasvu hinnates tuleb teiste tegurite hulgas kindlasti silmas pida ka finantsvõimenduse kasvu mõju.

Pankade tulevase kasumlikkuse puhul toetaks baasintressimäärade edasine tõus eeldatavalt puhta intressimarginaali kasvu jätkumist. Seda siiski

Joonis 16. Pankade ja pangagruppide tulukus

Tabel 1. Pankade tulukus

	2002	2003	2004	2005	III kv 2006	IV kv 2006	I kv 2007
Varade tulukus	1,6%	1,7%	2,1%	2,0%	1,6%	1,7%	1,8%
Omakapitali kordaja	7,3	7,9	8,8	9,9	10,6	10,7	10,7
Omakapitali tulukus	14,7%	14,1%	20,0%	21,0%	18,0%	19,8%	21,2%
Kulu-tulu suhtarv	61,6%	53,0%	45,8%	45,6%	48,4%	46,6%	45,1%
Netointressimarginaal	3,6%	2,9%	2,4%	2,0%	2,1%	2,2%	2,3%
Hinnavahe	3,4%	2,8%	2,3%	1,9%	2,0%	2,1%	2,2%

Tabel 2. Pangagruppide tulukus

	2002	2003	2004	2005	III kv 2006	IV kv 2006	I kv 2007
Varade tulukus	2,1%	2,1%	2,2%	2,1%	1,9%	2,0%	2,0%
Omakapitali kordaja	9,2	9,2	9,7	10,7	12,0	12,4	12,7
Omakapitali tulukus	20,3%	20,0%	22,8%	23,5%	23,6%	25,5%	26,5%
Kulu-tulu suhtarv	60,9%	52,3%	49,7%	46,6%	44,6%	43,3%	42,3%
Netointressimarginaal	4,6%	3,9%	3,4%	2,9%	2,8%	2,8%	2,9%
Hinnavahe	4,4%	3,8%	3,3%	2,8%	2,7%	2,7%	2,7%

senisest aeglasemas tempos, kui laenuportfellide mahu kasv püsib hoiuste omast kiirem. Viimasel juhul kasvaks pankade kohustustes hoiustest kõrgema hinnaga välisressursi osakaal. Klientide laenu-teenindamiskulude kasv võib aga vähendada laenu-õudlust ning tuua kaasa probleemsete laenu- mahu mõningase suurenemise. Pangad saavad

baasintressimäärade tõusule reageerida küll intressimarginaalide vähendamisega, kuid senise kasumlikkuse säilitamiseks peaks puhta intressitulu muutust sellisel juhul kompenseerima kas teist liiki tulude kasv või kulude kokkuhoid⁶, mille suhtes pangasektori võimalused ilmselt siiski veel ammen-
dunud ei ole.

⁶ Viimase nelja kvartali arvestuses kasvas pankade puhas intressitulu aastaga 1,7 mld krooni võrra ning administratiivkulud 0,8 mld krooni võrra. Pangagruppide vastavad näitajad olid 3,7 ja 1,4 mld krooni.